

โครงการย่อยที่ 2

การพึ่งพิงการส่งออกและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย¹

ผศ.ดร.จุฑาทิพย์ จงวนิชย์

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยฉบับนี้เพื่อศึกษาโครงสร้างการส่งออกของไทยทั้งในส่วนของการกระจุกของสินค้าและตลาดส่งออก ความสำคัญของการส่งออกสินค้าเดิมในตลาดเดิม (Intensive Margin) หรือความสามารถนำเสนอสินค้าใหม่ๆ หรือเรานำสินค้าส่งออกเดิมไปเปิดตลาดใหม่ ซึ่งเราเรียกสินค้านั้นๆว่าเป็น Extensive Margin โดยการวิเคราะห์นี้นำเสนอภาพเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและประเทศอื่นในภูมิภาค 4 ประเทศได้แก่ ประเทศจีน เกาหลีใต้ มาเลเซียและเวียดนาม นอกจากนี้แล้วงานวิจัยฉบับนี้จะทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาคการส่งออกและโครงสร้างการส่งออกของไทยกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในช่วงปีพ.ศ.2545-2559

การวิเคราะห์ในส่วนของ Intensive และ Extensive Margin พบว่าการเพิ่มสัดส่วนของสินค้าใหม่ (Extensive Margin: product) ยังไม่ได้กระตุ้นให้ภาคการผลิตขยายตัวอย่างมีนัยสำคัญ (แม้จะใช้สัดส่วนของสินค้าดังกล่าวในตลาดโลกมาพิจารณา) ในขณะที่การขยายตลาดใหม่ของการส่งออกสินค้าเดิม (Extensive Margin: Market) มีส่วนสำคัญที่สามารถกระตุ้นการเติบโตของการผลิตได้อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามสัดส่วนดังกล่าวในประเทศไทยยังต่ำและต่ำกว่าประเทศในภูมิภาคที่เราพิจารณา และในช่วงเวลาที่พิจารณาสัดส่วนของสินค้าประเภทนี้โดยเฉลี่ยของไทยในตลาดโลกกลับลดลง ในส่วนของผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ในตลาดโลก (Intensive Margin) พบว่าภาคการผลิตที่มีสัดส่วนของ Intensive Margin เพิ่มขึ้นในตลาดโลกมีแนวโน้มขยายตัวเร็วกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีประเทศไทยยังสามารถรักษาสัดส่วนของสินค้าเดิมในตลาดเดิมได้ ผลการศึกษาจึงพบว่าภาคการผลิตที่มีการกระจุกตัวเพิ่มขึ้นในโครงสร้างสินค้าส่งออกจะขยายตัวสูงกว่าภาคการผลิตที่มีการกระจายตัวของสินค้า อย่างไรก็ตามจากการพิจารณาโครงสร้างการส่งออกของไทยจากตัวเลขการส่งออกที่มีความละเอียดสูง (6 digit HS code) กลับพบว่าการส่งออกของ

¹ ผู้เขียนขอขอบคุณ ศ.ดร.ไพบุลย์ วิบูลย์ชุตติกุล ดร.ชโย ตรังอดิษฐ์กุล และ ดร.ณัฐ ธารพานิช สำหรับข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ขอขอบคุณ ศ.ดร.อิศรา ศานติศาสตร์ ผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติคนปัจจุบันที่ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่และให้คำแนะนำการดำเนินการวิจัยแก่ชุดโครงการอย่างต่อเนื่อง ขอขอบคุณนางสาวศรสวรรค์ ใสละม้าย และ นายภานุพงศ์ ศรีอุดมขจร สำหรับการช่วยรวบรวมข้อมูลและจัดข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ

ไทยมีการกระจายตัวในผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะหลังเกิดวิกฤตซับไพร์ม และสูงกว่าเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค

ผลการศึกษาของงานวิจัยฉบับนี้ยืนยันว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตอยู่ในเชิงลึก (ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น) มีความจำเป็นมิใช่มีเพียงแต่พยายามสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งส่วนหนึ่งที่สามารถทำได้อย่างรวดเร็วคือการพัฒนาการผลิตในส่วนของ process innovation ซึ่งจะสามารถลดต้นทุนการผลิตและขยายปริมาณการส่งออกได้เพิ่มขึ้น การเพิ่มมูลค่าการส่งออกของสินค้าเดิมถึงแม้ว่ายังมาจากการเพิ่มของปริมาณเป็นสำคัญ สามารถเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญหนึ่งของผู้ประกอบการในการนำมาทำการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมในผลิตภัณฑ์และขบวนการผลิตเพื่อให้เกิดการยกระดับอย่างยั่งยืนในอนาคต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่น่าจะเป็นสิ่งที่สามารถดำเนินการควบคู่ หรือเป็นผลพลอยได้ (byproduct) จากความสำเร็จในการรักษาสินค้าเดิมในตลาดเดิม ผลการดำเนินการเปิดตลาดใหม่ที่ผ่านน่าจะเป็นสัญญาณเตือนให้เราต้องทบทวนกับประสิทธิผลของมาตรการในการเจาะตลาดใหม่ของประเทศไทยรวมถึงความพยายามลงนามความตกลงการค้าเสรี (FTA) หรือการจัด Road Show ที่ผ่านมา เราคงต้องทบทวนยุทธศาสตร์ในเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง

Abstract

The main objective of this paper is to examine in depth export structures of Thailand and assesses their performance in promoting (long-term) economic growth during the period 2002-16. Export structures, which are examined in the study, include product and market concentrations, intensive margin (i.e. an ability to expand existing products to old destinations) and extensive margin (i.e. an ability to export new goods, and to export existing products to new destinations). The export structure of Thailand is compared with four countries in the region, including China, South Korea, Vietnam, and Malaysia.

Our result reveals that ability to export existing varieties to new destinations (*extensive margin: markets*), comparing to others in the world market declined and only half of them could survive in the new destinations. This would have a negative impact to the production growth. Exporting new varieties to old and/or new destinations (*extensive margin: products*) were limited and could not significantly stimulate growth. The result also shows that increase in intensive margin in Thailand could stimulate industry growth. Thailand continued to maintain global market share of existing products to old destinations. In addition, the study reveals that specialization helps to stimulate industrial production growth. An adverse effect, which could arise from specialization, could be redressed by diversifying export destinations. However, our export data at 6 digits Harmonized code 2002 show that in

Thailand, exports in almost all sectors had been more diversified, especially after the global financial crisis in 2008-09 while in the other four countries, their exports had become more specialized.

Our analysis indicates that country-specific factors matter in determining relationship between export structure and economic growth. In Thailand sectors, which increase their specialization in exports, are likely to expand faster than those with more diversified ones. In-depth product development in our existing varieties is crucial, especially in terms of process innovation which helps to reduce costs of production and expand export volume. Income from expanding existing products to old destinations, though it still comes mainly from expansion in export volume, is one of the vital sources of funds for firms to sustainably invest in R&D and produce new products. The decline in *extensive margin: markets* raises the question on effectiveness of market-penetration policies, including signing of the free trade agreements and roadshow arrangement.

2.1 ความสำคัญของปัญหา

การเปิดประเทศของไทยกลายมาเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งในแวดวงวิชาการและกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย โดยหลายๆ ฝ่ายมองว่าประเทศไทยเปิดประเทศมากจนเกินไป² ดังสะท้อนจากระดับการค้าระหว่างประเทศที่คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงประมาณร้อยละ 135 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศช่วงปีพ.ศ.2553-2559 โดยประเด็นที่มีความกังวลจากการเปิดประเทศที่มากจนเกินไป คือ การพึ่งพาการส่งออกที่มากเกินไป โดยสัดส่วนของการส่งออกต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศอยู่ที่ประมาณร้อยละ 70 ในขณะที่การบริโภคและการลงทุนของภาคเอกชนภายในประเทศอยู่ที่ประมาณร้อยละ 52 และ 19 ตามลำดับ หลายฝ่ายมองว่าการที่ประเทศหนึ่งๆ เปิดประเทศและนำเอาระบบเศรษฐกิจของตนไปเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกผ่านการส่งออก เมื่อเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดต่างๆ หรือ Shock เกิดขึ้น จะมีโอกาสส่งผ่านมากกระทบต่อระบบเศรษฐกิจได้มากกว่าเมื่อเทียบกับประเทศที่ไม่ได้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของประเทศอื่น ซึ่งการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจโลกในช่วงปี 2007-2009 (พ.ศ.2550-2552) การฟื้นตัวที่ช้าของประเทศที่เผชิญกับวิกฤตๆ และกระแสความไม่แน่นอนของนโยบายเศรษฐกิจของประเทศชั้นนำของโลกที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดชาตินิยมทางเศรษฐกิจ ทำให้ประเด็นการพึ่งพาการส่งออกที่สูงของประเทศไทยยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น

² ยกตัวอย่างเช่นบทสัมภาษณ์ของรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ ดร.สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2559 ดาวน์โหลดจาก <http://www.thairath.co.th/content/599384> และบทสัมภาษณ์ดร.ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์ โดยฤชญา ศุภวรรธนะกุล ศูนย์ข่าว TCUI 18 มีนาคม พ.ศ.2556